

P. Gyéressy Ágoston: Boldog Özséb élete. Budapest, 1939. 8-r., 80 lap.

Ez a kis munka igen kellemes olvasmányban nyújtja az eddig kevésbé ismert pálos rendalapító, esztergomi kanonok életét. A gondos tanulmány kilenc önálló kis fejezetre oszlik. Mindegyike gondos utánjárás és mélyreható elmélkedés eredménye. Aránylag keveset szól ugyan magáról Özséb kanonokról, mint a rendet alapító első provinciális perjelről; mert, amint a bevezetés is mondja, a szerzőt inkább a »kortörténelmi események lehetőleg pontos feltárása« érdekelté. Ezért szól elég terjedelmesen és hiteles forrásadatok felhasználásával érdekesen a tatárveszedelemről, a pálosrend adventjéről, Boldog Özséb látomásáról, Pilis pálos lelkéről, stb.

Az egész tanulmányon bizonyos megszentelt hangulat, lélek és erő ömlik el. Szerzőnk meleg tollából kisugárzik a pálos rend iránt mélyen gyökerező lelkesedés, egyházszeretet és a keresztény magyar hazáért való odaadás lelkiülete. Jellemvonásai továbbá: a gondosság, néhol a tüzetes aprólékoság, több helyen szinte áhitatos ihletettség. Ha messziről keresi is az adatokat és ha benne aránylag terjedelmes az író elmélkedése, mégis kiérezhető, hogy ezt a munkát a lélekszeretet diktálta. — A gondolatok nem egy helyen tömörek, nemesen szabatosak és tiszteletreméltó kedvességűek. Ilyen különösen az 53., stb. lapjain található szövegben annak a felsorolása, mi jellemzi a tanítás- és neveléstörténelmünkben is nevezetességre jutott pálos rendet. Először az Isten-szeretet, másodsor a művészet-szeretet, harmadszor a tudomány-szeretet. — Hogy a művészet-szeretet fejtegetésből legalább egy gondolatot bemutassunk, idézzük a következő kis szöveget. »A magyar lélek, a csendet, harmóniát, a szépet szerető magyar lélek, melynek tökéletes szépművészetét az egész világ csodálja, erre a lelkéből-lelkedzett rendre (pálos rendre) is ráütötte faji bélyegét.«

Szerzőnk figyelme mindenre kiterjed, ami vonzóvá, kedvessé teheti a magyar földön született, magyarság szellemét ápoló, de innen elszakadt és Lengyelországból újra visszatért fehérbarát-pálos rendet. A könyv minden olvasójával igyekszik megszerettetni a pálos szellemet, rendet és tagjait, működésüket. És ez a mű célja. Több ilyen rövidre fogott, színesen megírt, kedves olvasmányra van szükségünk.

Vargha Damján.

Koltai Sándor: A német akadémiai tanítóképzés kialakulása, módja és tanulmányai. (Átdolgozott különnyomat a Magyar Tanítóképző 1940. 6., 8—12. és 1941. 1—3. számából) Budapest, 1941., 8-r., 195 lap és 5 tábla.

A nevelés végtelen lehetőségébe vetett hitünk szerint egy-egy nemzet műveltsége végeredményében azon fordul meg, hogy azok a hivatásos személyek, akik a következő nemzedéket neveik, milyen felkészültséggel indulnak el a pályájukon. A rátermettségen kívül a jobb felkészültség bizonyára fokozottabb eredményekhez vezet. Ez a jobb felé való törekvés még akkor sem elítélendő, ha rugói nem tisztán pedagógiai, hanem politikai, gazdasági és szociális színezetűek. *Koltai* ez utóbbiakat könyve, bevezetésé-

ben nem tartja természeteseknek. Mi ezeket is természeteseknek tartjuk, mert mélységes meggyőződésünk, hogy a kultúra nem választható el a jóléttől.

A német tanítóképzés történetében 1848-tól 1920-ig, — a könyv 2. és 3. fejezete, — ugyanazokat az erőket látjuk megnyilvánulni, melyek túlmennek a rokonsági fokon és szinte azonosak a hazai törekvésekkel. A probléma közös: miképen lehet összeegyeztetni az általános, nemzeti műveltséget a szakismeretekkel úgy, hogy a művészi és technikai készség kifejlesztése harmonikusan egészítse ki a gyakorlatot, vagy megfordítva. A német *szemináriumi* (középfokú) képzés mellett és még inkább az ellene felhozott érvek mindegyikét megtaláljuk hazai irodalmunkban is. Mégis ezek az érvek voltak azok melyek igazolták a reform pedagógiai szükségességét. A szükségesség elvi háttérét pedig olyan pedagógusok festették meg, mint *Seyfert, Kerschensteiner, Muthesius, Spranger, Rein*, stb. De nem kevesebb eredményt jelentett *Becker* porosz kultuszminiszter idevágó könyve és a *Deutscher Lehrerverein* törekvése. Tervek, javaslatok készen voltak s hogy mégsem valósult meg Németországban az egységes tanítóképzés, annak oka tisztán a vesztett világháború volt. A nagy gazdasági leromlás az oka annak, hogy jöllehet az 1920-as birodalmi iskolai-konferencia egyhangúan a tanítófőiskolák megszervezése mellett döntött, az 1923. évi miniszteri rendelet kénytelen volt megtagadni. Ebben leli magyarázatát, hogy a kulturális autonómiával rendelkező birodalmi államok (Baden, Bajorország, Braunschweig, Hamburg, Hessen, Mecklenburg-Schwerin, Oldenburg, Poroszország, Szászország, Thuringia, Württemberg) egymástól függetlenül jártak el tanítóképzésük megszervezésében, egyre jobban eltávolodva a weimari egységtől. A szemináriumi tanítóképzéstől kezdve az akadémiai jellegűn át egészen az egyetemi tanítóképzésig minden törekvés megvalósult, amint azt hozzáértő nagy hűséggel tárgyalja a szerző könyvének 4. fejezetében. Úgyes és szakszerű csoportosításban, összefoglalva jellemzi őket: 1. az általános műveltség elkülönült a szakműveltségtől; 2. a kiképzés akadémiai fokra emelkedett; 3. érettségire épült és 4. a tanulmányi idő szemeszterekre oszlott. Ezenkívül mindegyikük megtartotta a kettős képesítővizsgálatot (elméleti-gyakorlati).

Külön fejezetet szentel a szerző — jelentőségükhöz mérten — a poroszországi Pedagógiai Akadémiáknak és tanítóképzésüknek. A porosz akadémiaikon önálló főiskolai jellegű képzés folyt. A kiképzés ideje 2 esztendő, illetőleg 4 szemeszter volt. Hallgatóit legszívesebben az *Aufbauschule*-t végezettek közül válogatta. A szerző részletesen ismerteti szervezetét, felépítését, belső munkásságát, célkitűzéseit és eredményeit. Sajátos vonásait a következőkben látja: 1. pedagógiai főiskolák voltak; 2. a hazai természet, kultúrát és népiséget ápolták; 3. sokoldalú és mégis elmélyülő volt a kiképzésük; 4. tudományos-elméleti feladatok és a gyakorlati hivatás egységes volt; 5. legfőbb feladatukat a tanítói nevelésben látták. A kettős képesítővizsgálatot az akadémiák is megtartották.

Legnagyobb fejezet jut a Harmadik Birodalom tanítóképzésére. Ezt tárgyalja a könyv 6. fejezete. A Pedagógiai Akadémiák ugyanis nem valósították

meg a hozzájuk fűzött nagy reményeket s mielőtt még a nagy német politikai fordulat bekövetkezett volna, a kivédhetetlen bírálatok sorozata jelent meg ellenük. Szemükre vetették, hogy a néppel való kapcsolatot nem ápolták komolyan; nemzetnevelési szempontból kifogásolták az akadémiákat vallásfelekezeti jellegük miatt; a gyakorlati kivitelben elvesztették a lényegét és a tudományos kiképzés felé haladtak; a népiskola szempontjából igen lényeges pedagógiai fejezetet: a részletes tanítástant, vagyis a módszertant mellőzték; a szaktanárok tárgyaik öncélúságáról nem mondtak le és nem tekintették a dolgokat »more paedagogico«. De maguk a tanárok és a tanítók sem voltak mindennel megelégedve. A tanárság magasabb rangot kívánt az akadémiának és ehhez csatlakozott nagyjában a tanítóság is az egyesületei útján. A bírálatokkal párhuzamosan természetesen a javaslatok és tervek légiója született. Ezek szerint a meglévő intézmény gyógyítására, részint teljesen új intézmény felállítására irányultak. Neves pedagógiai szakférfiak és írók védtek, támadták a régit, javaslatokat és terveket készítettek az újnak, mint *Riekel, Weidel, Volkelt, Krieck, Eckhardt, Stark, Bargheer, Rust, stb.* A zavaros 1932. évi politikai helyzet, a tanítói túlterhelés és az éles bírálatok megpecsételték a Pedagógiai Akadémiák sorsát. Igen sokat be kellett zárni, hogy azután újra feltámadjanak az 1933. április 20-án kelt rendelettel Tanítóképző Főiskolák (*Hochschule für Lehrerbildung*) néven.

Az új tanítóképzés a nemzeti szociálistus eszmerendszerében találja meg létalapját. A régi szellem humanitását a népi valóság váltotta fel. Új embert kell nevelni, akinek az eszménye a népközösség. Ennek az új embernek a nevelését nem lehet a régi tanulóiskola, vagy munkaiskola módszerével elérni, hanem olyan eljárásokkal, amelyekkel közösségi életformát lehet létesíteni, amelyik életiskolává, jellemiskolává tudja átalakítani a munkahelyet.

Az idegen szavakkal elnevezett tanítóképzés nemcsak új, német elnevezésében változott meg, hanem elhelyezésében is. Kisvárosokban létesítették, hogy a néphez közel legyen. S hogy a népi gondolkodás kialakulását előmozdítsák a végeken is, különös hangsúllyal a határvidéki városkákban helyezték el.

Az egységes német birodalmi tanítóképzés megteremtése egyúttal a nemzeti szociálistus világnézet biztosítása is, mert a tanítói hivatás minden más népevezetői hivatással egyenrangú. A tanítóképzőknek ez a nemzetnevelő hivatása domborodik ki az 1935. október 5-én kelt miniszteri rendelettel, amely kimondja, hogy a Német Birodalom területén senki sem lehet középiskolai tanár, ha a tanulmányi idejének 8 szemeszteréből az első 2 félévet nem a Tanítóképző Főiskolán töltötte el. A rendelet kétségen kívül minden szempontból értékes.

A Tanítóképző Főiskolák rendtartása, tanterve, képesítővizsgálati szabályzata csak keret. Tantervet nem is adtak ki, csak óratervet. A főiskolák igazgatói és tanárai igen nagy bizalmat élveznek, közvetlenül a minisztérium alá tartoznak (Führer-Prinzip). Célja olyan tanítótípus kialakítása, amelyben a politikai magatartás, a jellembeli biztonság, tudás és gyakorlati

készség egymást támogatva megtalálható, foglalja össze *Koltai* a tanítóképzés hosszú célkitűzését. A kiképzés a célnak megfelelően tagolódik: 1. a tanítóképzés súlypontja a *nevelésen* van, a főiskolák a népi-politikai nevelés intézményei, amelyekben a jellemalakítás mellett a *testi nevelés* foglalja el az első helyet; 2. a tudományos képzést jellemzi *Koltai* előadása szerint az, hogy a főiskola tudományos és kutatóintézet. Minden egyes főiskola egyúttal falukutatóintézet. Jellemzője továbbá a népre irányulása, a konkrétsége, a tanítót az iskolai feladatára való előkészítése és a munkaközössége; 3. a hivatásgyakorlati kiképzés nagy szerepet játszik az egész kiképzésben, végigvonul mind a négy szemeszteren kapcsolatban az elmélettel.

Számot ad ezenkívül a könyv a Tanítóképző Főiskolák tanári testületéről, a néptanítói pályára készülő hallgatók körülményeiről (Führer-Prinzip), a tanárok és hallgatók viszonyáról, a hallgatók felvételéről, a kettős képesítővizsgáról, a főiskolák épületeiről és felszerelésükről. A korszerű főiskolai épületeket fényképeken mutatja be.

Befejezésében az éddigi hosszsmetszeti ismertetését keresztmetszetben foglalja össze. A Tanítóképző Főiskolák megszervezésével nem került nyugvópontra a tanítóképzés. Az igen sok összetevőből előállott bajok (tanítóhiány stb.) több átmeneti intézkedést tettek szükségessé. (Sok enyhítés és könnyítés.) A főiskolai jellegű tanítóképzés másfél évtizedes multja mellett mindig kísért a szeminárium, vagyis középfokú tanítóképzés. A szerző jóslata szerint, ha nem sikerül a nagy tanítóhiányt rövidesen megszüntetni, akkor a szeminárium rendszerhez való visszatérés elkerülhetetlen.

A könyv 8. fejezete a német tanítóképzés tanulságainak levonása után azokat a mi alakulóban lévő akadémiai tanítóképzésünk számára próbálja értékesíteni. Valóban meg szívlelendő meglátásai és tanácsai bizonyára meghallgatásra találnak mind a liceum, mind az akadémiára vonatkozólag. Egyelőre azonban a kényszerítő szükség nem engedi érvényesülni ezeket. Reméljük nem sokáig nyugszanak javaslatai a papíronon, hanem elvi, elméleti kívánatosságuk a való életben is érvényesül.

Koltai István könyvét igen értékesnek tartjuk még akkor is, ha nem fűzi hozzá a mi tanítóképzésünk jobbítására szolgáló javaslatait, elgondolásait, ami a német tanítóképzés tanulmányozásaképpen alakult ki a lelkében. Könyvén a minden oldalú szakismereten kívül valóban látszik az élmény varázsa. Ez teszi élvezetessé. A tanítóképzés területét nem járó előtt világos, áttekinthető és rendszeres ismeret marad meg a német tanítóképzés multjából. A szakember pedig csodálkozással adózik az adatgyűjtés bőségén és az »áttekinthetetlen« irodalom feldolgozásán. Helyesnek tartjuk, hogy előbb folyóiratban közölt tanulmányát könyvalakban is megjelentette.

Szakál János.

Mester János: Loyolai Szent Ignác pedagógiája. Szeged, 1941., 8-r., 55 lap.

A szegedi Horthy Miklós egyetem pedagógiai-tanára, Mester János a jezsuita rend 400 esztendő jubileuma alkalmából rövid, de tartalmas, szépen és lelkesen megírt füzetben ismerteti a rend pedagógiáját.